

ЕКОНОМІЧНІ НАСЛІДКИ ПІДПИСАННЯ УГОДИ ПРО АСОЦІАЦІЮ МІЖ УКРАЇНОЮ ТА ЄС

В статті висвітлено процес переговорів та підписання Угоди про Асоціацію між Україною та ЄС, розкрито її значення. Проаналізовано сучасний стан економічних відносин між Україною та ЄС. Розглянуто вплив створення зони вільної торгівлі на економіку України.

Ключові слова: *Європейський союз, Україна, Угода про асоціацію, переговори, зона вільної торгівлі.*

Угода про асоціацію покликана забезпечити якісно новий, поглиблений формат відносин між Україною та ЄС. Вона стане унікальним двостороннім документом, який виходитиме далеко за рамки подібних угод, укладених ЄС свого часу з країнами Центральної та Східної Європи. Угода не лише закладе якісно нову правову основу для подальших взаємин між Україною та ЄС, але й слугуватиме стратегічним орієнтиром для проведення системних соціально-економічних реформ в Україні, широкомасштабної адаптації законодавства України до норм і правил ЄС. Здійснення регуляторних змін, які передбачені Угодою, стимулюватиме економічне зростання, що позитивно вплине на доходи бюджету, його видатки, функціонування бізнесу.

Результати дослідження

Європейський Союз укладає різні угоди з країнами, що не є державами-членами ЄС. Він використовував переговори про укладення угод про асоціацію на початку 1990-х років для того, щоб допомогти країнам Центральної та Східної Європи поступово інтегруватися до ЄС до їхнього вступу.

Питання угоди про асоціацію досліджували К. Гайліон, К. Капусняк, А. Новак, Р. Петров, однак деякі аспекти залишились нерозглянутими. Також аналіз наслідків підписання Угоди про асоціацію між Україною та ЄС проводився різними аналітичними центрами, зокрема Інститутом Євро-Атлантичного співробітництва.

Зовнішня інтеграція України у світовий економічний простір відіграє важливу роль у розвитку вітчизняної економіки, саме тому Україна заці-

кавлена в сприятливому середовищі, яке спрощувало б доступ до зовнішніх ринків і забезпечувало стабільні торговельні потоки на основі постійного підвищення конкурентоспроможності вітчизняного виробництва.

Переговори щодо нового базового договору між Україною та ЄС на заміну чинної Угоди про партнерство та співробітництво були започатковані у березні 2007 року (у 2008 році сторони узгодили назву майбутньої угоди - Угода про асоціацію). 11 листопада 2011 року у Брюсселі відбувся завершальний двадцять перший раунд переговорів щодо укладення Угоди про асоціацію, у ході якого були узгоджені всі положення тексту Угоди.

Протягом 2007-2012 рр. проведено 21 раунд переговорів щодо підготовки Угоди про асоціацію між Україною та ЄС у рамках 3 робочих груп:

- 1) з політичного діалогу, зовнішньої і безпекової політики;
- 2) з юстиції, свободи та безпеки;
- 3) з економічних, секторальних питань та питань розвитку людського потенціалу.

А також 18 раундів переговорів щодо створення зони вільної торгівлі. Після початку переговорів щодо якої була створена четверта відповідна робоча група.

У тексті Спільної заяви за результатами Саміту лідери України та Європейського Союзу закріпили домовленість про те, що нова угода між Європейським Союзом і Україною буде угодою про асоціацію, яка залишає відкритим шлях для подальшого прогресивного розвитку у відносинах між Україною та ЄС.

Під час П'ятнадцятого Саміту Україна-ЄС (19 грудня 2011 р., м.Київ) лідери України та ЄС офіційно заявили про завершення переговорів щодо Угоди про асоціацію. 30 березня 2012 року у Брюсселі глави переговорних делегацій парафували Угоду.

21 березня 2014 року, в Брюсселі під час позачергового Саміту між Україною та Європейським Союзом і його державами членами, відбулася церемонія Підписання політичної частини Угоди про асоціацію між Україною та Європейським союзом.

З української сторони політичні положення Угоди про асоціацію підписав Прем'єр-міністр України Арсеній Яценюк. Зі сторони Європейського союзу - керівництво інституцій ЄС та глави держав або урядів держав-членів ЄС [5].

З укладенням Угоди відносини між Україною та ЄС будуть переведені на новий рівень - від партнерства і співробітництва до політичної асоціації та економічної інтеграції. Важливим елементом Угоди є положення про створення поглибленої та всеохоплюючої зони вільної торгівлі. Україна

розглядає Угоду про асоціацію як важливий крок на шляху наближення в перспективі до наступного етапу - підготовки до вступу в ЄС.

В основі політичної асоціації - конвергенція позицій України та ЄС з усіх питань міжнародного миру та безпеки, забезпечення безпосередньої участі України у політиках, агенціях та програмах ЄС, спільність дій з метою забезпечення інтересів національної безпеки України.

В основі економічної інтеграції - створення поглибленої та всеохоплюючої зони вільної торгівлі Україна - ЄС на основі чотирьох свобод, що буде вести до поступової інтеграції України до внутрішнього ринку Євросоюзу. Всеохоплююча ЗВТ - означає лібералізацію торгівлі не лише товарами (включаючи продукцію сільськогосподарського виробництва та іншу чутливу продукцію), але й лібералізацію торгівлі послугами, вільний рух капіталу. Поглиблена ЗВТ - означає поступову конвергенцію з ЄС у регуляторних та інших сферах (стандарти, оцінка відповідності, санітарні та фітосанітарні правила, конкурентна політика, державні закупівлі, тощо) [2].

Було домовлено, що Угода про асоціацію оновить спільні інституційні рамки, сприятиме поглибленню відносин у всіх галузях, посилить політичну асоціацію та економічну інтеграцію між Україною і Європейським Союзом на основі взаємних прав та обов'язків.

Мета угоди між Україною та ЄС полягає у сприянні їхній поступовій політичній, економічній і законодавчій інтеграції. Угоду про асоціацію між Україною та Європейським Союзом можна розуміти як важливу підтримку порядку денного внутрішніх реформ в Україні [3].

Процес інтеграції України до ЄС матиме виразний ефект лібералізації торгівлі товарами та послугами. При цьому зміна режиму торгівлі з ЄС не впливатиме на режим торгівлі України з іншими країнами світу та не звужуватиме для України можливостей укласти інші угоди про вільну торгівлю [1, с. 27].

Тільки прорахована довгострокова економічна політика та реальний прогрес у ринкових перетвореннях дозволять Україні повністю скористатися усіма перевагами створення поглибленої та всеохоплюючої зони вільної торгівлі і мінімізувати основні ризики.

Частина Угоди про асоціацію «Економічне та секторальне співробітництво» містить положення щодо цілей, завдань, напрямів та форм співпраці між Україною та ЄС у 28 сферах.

Частина УА щодо поглибленої та всеохоплюючої зони вільної торгівлі (ПВЗВТ) - «Торгівля та питання, пов'язані з торгівлею» - передбачає лібералізацію торгівлі товарами, послугами, руху капіталів і поточних платежів та, частково руху робочої сили.

Метою положень щодо створення ПВЗВТ як угоди про зону вільної торгівлі є скасування чи суттєве зменшення митних тарифів для більш ніж 95% тарифних позицій та далекосяжна лібералізація торгівлі послугами, що охоплює всі способи надання послуг, положення щодо інвестицій, охорони інтелектуальної власності.

Тільки за умови відповідності нашого законодавства *acquis* ЄС можна буде говорити про можливість суттєвого розширення ринків збуту української продукції та торгівлі послугами за рахунок держав - членів ЄС. Це також дозволить привести умови ведення бізнесу в Україні до стандартів ЄС, що в свою чергу сприятиме залученню іноземних інвестицій в економіку України не тільки з країн - членів ЄС, а й з усього світу.

Формат ПВЗВТ матиме в середньостроковій та довгостроковій перспективі найбільш позитивний вплив, а у поєднанні з продуманою економічною політикою надасть відчутний імпульс внутрішнім реформам та структурним перетворенням в країні, а звідси - і зростанню добробуту.

Утім, оцінки можливого впливу створення ЗВТ різняться, насамперед - за окремими секторами економіки. Хоча оцінка впливу на економіку України загалом є позитивною, передусім - у довгостроковій перспективі, то для окремих її секторів переваги будуть різними. Найбільш однозначними та оптимістичними є оцінки впливу утворення зони вільної торгівлі на металургію та текстильну промисловість. Усі дослідження показали зростання виробництва у цих галузях.

Наслідки створення ПВЗВТ для окремих інституційних одиниць економіки країни (бізнес, споживачі, держава) будуть різними. Зокрема, для бізнесу створення ПВЗВТ, означатиме:

А. Нові можливості для експорту в ЄС завдяки зниженню тарифних та, що найважливіше, нетарифних бар'єрів для виходу на ринок ЄС, який на сьогодні є найбільшим регіональним ринком і одним з двох найбільших торговельних партнерів України.

Б. Поліпшення доступу на ринки третіх країн завдяки гармонізації українських технічних регламентів та стандартів із відповідними нормативними актами ЄС, що означатиме перехід на міжнародні стандарти, а також завдяки входженню в згаданий вище регуляторний простір, сумісний з правилами узгодженими в рамках угод між ЄС і третіми країнами.

Для підприємств, які вже зараз орієнтовані на експорт, гармонізація українських стандартів із міжнародними означатиме спрощення ведення бізнесу. Для підприємств, які наразі орієнтовані на внутрішній ринок внаслідок різних вимог, які діють на внутрішньому й на зовнішньому ринках, створюється унікальна можливість вийти на нові ринки.

В. Кращий внутрішній бізнес-клімат, оскільки пристосування до норми правил ЄС буде означати зміни в національному законодавстві. В свою чергу ці зміни зумовлять появу прозорих правил, знайомих для іноземних інвесторів, що зробить умови на внутрішньому ринку більш привабливими для них та стимулюватиме притік іноземних інвестицій у країну, що знизить вартість капіталу.

Г. Поступове зростання внутрішньої конкуренції зарахунок поступової лібералізації тарифних і нетарифних обмежень торгівлі. Це приведе до перерозподілу ресурсів, тобто праці й капіталу, між підприємствами або й між секторами економіки.

У виграші будуть більш конкурентоздатні підприємства. У довгостроковій перспективі це матиме оздоровлюючий вплив на економіку країни, підвищивши її ефективність та стійкість.

Для споживачів створення ПВЗВТ з ЄС означатиме:

А. Зростання доходів за рахунок створення нових робочих місць і зростання обсягів виробництва. Водночас це зростання доходів буде розподілено нерівномірно та залежатиме від підприємства чи галузі, де працює людина. Б. Підвищення рівня соціальної захищеності за рахунок внесення у текст домовленостей щодо ПВЗВТ питань, пов'язаних із забезпеченням безпеки й стандартів праці, соціальним забезпеченням, екологічних вимог тощо.

В. Доступ до ширшого асортименту продукції завдяки зниженню тарифних та нетарифних обмежень у торгівлі з ЄС. Повною мірою скористатися перевагами скасування обмежень споживачі в Україні зможуть лише через п'ятнадцять років після набуття чинності домовленостями щодо ПВЗВТ, коли завершиться дія всіх перехідних періодів та тимчасових захисних заходів.

Г. Підвищення безпеки товарів, які пропонуються на внутрішньому ринку, завдяки гармонізації вимог до безпеки продукції з міжнародними стандартами. Це є надзвичайно важливим для країни, яка потерпає від проблем, пов'язаних із неналежним контролем за безпекою, і в першу чергу - харчової продукції.

Д. Нові вимоги до кваліфікації, оскільки конкурентоспроможні підприємства вимагатимуть більшої ефективності від своїх працівників, здатності виконувати вимоги нових стандартів, наприклад, у харчовій промисловості. Тут важливою є активна політика держави на ринку праці, спрямована на навчання і перенавчання робочої сили відповідно до нових вимог ринку [4].

Великим позитивним моментом для громадян України буде спрощення в'їзових правил для подорожування до Європейського Союзу.

Хоча це не є частиною Угоди про асоціацію, успішне впровадження Угоди про асоціацію створить атмосферу довіри між органами влади в Україні та органами влади в Європейському Союзі, яка, швидше за все, сприятиме майбутнім рішенням щодо покращення мобільності.

У самій Угоді про асоціацію є велике число статей, у яких Україна і ЄС погоджуються посилювати співпрацю між ними. Типовою у цьому зв'язку є сфера освіти та підготовки. ЄС вже фінансує місця в університетах ЄС, де навчаються студенти з України. Угода про асоціацію сприятиме подальшій співпраці у секторі освіти з метою підвищення стандартів, розширення доступу та покращення мобільності студентів і викладачів. Угоди про співробітництво в багатьох інших сферах політики зведуть разом спеціалістів з України та ЄС, створивши нові мережі міжособистісних відносин. Ці статті стосуються таких сфер як охорона довкілля, спорт або соціальна політика. Потенційно, вони можуть призвести до значно тіснішої співпраці. Конкретною сферою, де міжособистісні відносини будуть особливо важливими, є сфера участі України у програмах ЄС. Програми ЄС охоплюють широке поле державної політики і створюють мережі осіб, що працюють у кожній конкретній галузі політики. Є багато мереж у освітній галузі, які об'єднують викладачів і студентів, але програми ЄС розроблялися у таких різноманітних галузях як охорона навколишнього середовища, соціальні питання, а також малий та середній бізнес. Участь громадян України у таких програмах принесе нові ідеї, нові можливості для навчання і сприятиме передачі досвіду іншим учасникам мережі [3].

Для уряду наслідки створення ПВЗВТ включають:

А. Додаткові доходи в бюджет завдяки активізації економічної діяльності в країні.

Б. Підвищення ефективності управління публічними фінансами завдяки проведенню реформ в сфері бюджетної політики, внутрішнього контролю та аудиту, державної допомоги та державних закупівель, де очікується значне наближення українського законодавства до відповідного acquis ЄС.

В. Стимул та додаткові можливості для завершення вже розпочатих соціально-економічних реформ. Наприклад, реформи системи технічного регулювання та санітарного й фітосанітарного контролю та їх приведення у відповідність до міжнародних правил та норм, у тому числі європейських, вже давно стоїть на порядку денному країни. Більше того, країна досягла значного прогресу в їх реалізації. Домовленості в рамках УА не лише знову актуалізують ці зобов'язання України, але й дають можливість отримати допомогу - технічну і фінансову - від ЄС для завершення цих затратних реформ.

В. Додаткові витрати на швидку реалізацію реформ. Україна має можливість отримати технічну і фінансову допомогу від ЄС.

Г. Витрати на пом'якшення наслідків створення ПВЗВТ, у першу чергу- на проведення активної політики на ринку праці, яка буде необхідна для пом'якшення процесу пристосування економіки країни до нових умов.

Отже, підсумовуючи, можемо зазначити, що положення Угоди про асоціацію між Україною та ЄС в частині економічного та секторального співробітництва, торгівлі та пов'язаних із нею питань не тільки відповідають цілям Закону України «Про засади внутрішньої та зовнішньої політики» щодо пріоритетної мети зовнішньої політики України - інтеграції в європейський економічний та правовий простір, а є також доброю основою для ширшої економічної та зовнішньоекономічної політики України, у т.ч. стосовно покращення інвестиційного клімату. Також Україна зможе діяти в рамках правил, що формуються одним із найбільших і найпотужніших суб'єктів створення та поширення правил вільної торгівлі - Європейським Союзом.

Поряд із членством України в СОТ, створення ПВЗВТ України та ЄС надає Україні широкі можливості та перспективи щодо участі у формуванні та використанні світових і регіональних правил торгівлі, впливати на глобальний торговельний порядок денний. Такої доданої вартості не може запропонувати жодне інше інтеграційне об'єднання в регіоні.

ВИСНОВОКИ: Масштаб переваг, які принесе Угода про асоціацію громадянам України, залежатиме, основному від її повного впровадження Україною та ЄС. Припускаючи, що впровадження здійснюватиметься так, як це передбачено в угоді, нові правила і широкі можливості для співробітництва будуть лежати в основі цілей реформи, що здійснюється урядом, і призведуть до значного підвищення рівня життя більшості українців.

Перелік використаних джерел:

1. *Економічні аспекти євроінтеграції України [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://www.razumkov.org.ua/ukr/files/categoryJournal/NSD_141-142_ukr.pdf*
2. *Історія співробітництва Україна - ЄС [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://ved.odessa.gov.ua/evrointegraciya/storya-spvrobnictva-ukrana-s/>*
3. *Переваги для громадян України [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://mww.nrdevelopment.com/benefits_to_citizens/riefing_note_ukr.pdf*
4. *Сушко О. Договір про Асоціацію Україна-ЄС: дороговказ реформ / О. Сушко, О. Зелінська, Р. Хорольський [та ін.], - К.: Фонд Конрада Аденацера; Інститут Євроатлантичного співробітництва, 2012*

5. Угоду про асоціацію між Україною та ЄС підписано [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://7uainfo.org/yandex/295960-ugodu-pro-asocasy-u-mzh-ukray-inoyu-ta-yes-pdpisano.html>

The article highlights the process of negotiation and signing the Association Agreement between Ukraine and the EU. The current state of economic relations between Ukraine and the EU is analyzed. The effect of the free trade area on the economy of Ukraine is examined. Keywords: European Union, Ukraine, Association Agreement, negotiations, a free trade area.